

مجله حقوق

دوفصلنامه

دوره ۴، شماره ۹، پاییز و زمستان ۱۴۰۰

بررسی راهکارهای حقوقی استخراج و معامله ارزهای دیجیتال و رمز پایه (مجازی):

خلأهای حقوقی و راهکارهای پیشنهادی: شیما نادری، مجید مطلبی

واکاوی مبانی فقهی فور و تراخی در اخذ به شفعه: مرتضی رحیمی

دستاوردها و چالش های تعدد و تکرار جرم در قانون کاهش مجازات حبس تعزیری

مصوب ۱۳۹۹ با رویکرد کاربردی: ابوالفتح خالقی، زهرا میرزائی

آثار قرارداد انتقال تکنولوژی در حقوق ایران: افشین مجاهد

تبیین اصل اطلاع رسانی در پرتو آیین رضایت قبلی کنوانسیون روتردام ۲۰۰۳

:محمد مبینی فر، مرضیه فتحی برناجی

جایگاه کمیسیون های حل اختلاف در دعاوی فی مابین سپاه پاسداران انقلاب و شهرداری تهران

:محمدرضا یزدی، مجتبی سالک رازی

آثار و شرایط اعاده دادرسی در حقوق ایران و فرانسه: سید جعفر هاشمی باجگانی، محمدرضا بوربور

آثار فسخ نکاح در حقوق ایران، فرانسه و انگلستان: میثم سبحانی

تحلیل ساختار حقوق کودک در ایران: بررسی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک بر مبنای

پیمان نامه جهانی حقوق کودک: مریم شعبان

رابطه توهین و آزادی بیان در پرتو قانون مجازات اسلامی و قانون مطبوعات: امیرحسین قضائی علمداری

اصول و قواعد حاکم بر اخلاق حرفه ای در شغل وکالت: رستم علی اکبری، یاسر شاکری

تکثرگرایی دینی در قانون مجازات اسلامی: محسن حمیدی پور

آثار و شرایط دادرسی غیابی در حقوق ایران و فرانسه: سید جعفر هاشمی باجگانی، مصطفی افضلی گروه

مسئولیت کیفری دولت ها در قبال جرایم محیط زیستی در پرتو همکاری های منطقه ای و بین المللی: سجاد طیبی

تحلیل عملکرد دیوان بین المللی دادگستری در پرونده نقض عهدنامه مودت ۱۹۵۵ میان جمهوری اسلامی ایران

و ایالات متحده آمریکا: محمد ستایش پور، عیسی پودات

چالش های فلسفی، مفهومی تروریسم در مواجهه با حقوق بشر: نوروز کارگری

تحلیل اقتصادی آثار جاتی ناشی از استفاده اموال با مطالعه حقوق ایران: یداله دادگر، اکرم احسانی

کارکردها و چالش های میانجیگری در ایران (با نگاهی به برخی از کشورهای اروپایی و اسناد بین المللی)

:سید عباس موسوی

حریم خصوصی در نظام حقوقی ایران و اسلام: علی اکبری، مهدی فلاحیان

حقوق زندانیان از منظر فقه امامیه و حقوق ایران با نگاهی به اسناد بین المللی: غلامرضا ایزدپناه، وجیهه ایزدپناه

تحلیل ترور دانشمندان هسته ای ایران از منظر حقوق داخلی و بین الملل: محمدخلیل صالحی، محمد سلمانی فرهمند

آثار قرارداد بیعه عمر از منظر فقه امامیه و حقوق ایران: سید سجاد خالونی تفتی

حمایت از قضات ادارات در عصر سیاسی سازی: ارزیابی استقلال قضائی و ثبات رأی در دادرسی اداری: رضا طجرلو،

محمدجواد شفق، فاطمه مافی

حقوق بزه دیدگان و بزه کاران در قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه: نقدها و چالش ها: صادق فتیلی، ابراهیم مقدم

بررسی و تحلیل تعهد به رعایت احتیاط در حقوق کامن لا: رضا حسین گندمکار، فرزاد کریمی کلمتی

مطالعه تطبیقی ارزیابی هزینه جرم در حقوق کیفری و فقه شیعه: اسماعیل کشکولیان، مهدی نقوی

در آمدی بر نظریه شخصیت حقوقی در فقه امامیه: سید علیرضا امین

بررسی ارکان مسئولیت مدنی شهرداری ها در رویه قضائی: سید وحید میرنظامی، فائزه بهادر

جبران خسارت محکومان بی گناه در حقوق ایران و آمریکا: احمدرضا کنارکوهی، سلامه ابوالحسنی

اهمیت ایجاب در قانون مدنی ایران و اصول قراردادهای تجاری بین المللی: مرتضی جوان سرند

Review of Technology Transfer Contract in Iranian Subject Law

آثار قرارداد انتقال تکنولوژی در حقوق ایران

Afshin Mojahed

PhD Student in Private Law, Islamic Azad University, Meybod Branch, Lecturer, Islamic Azad University, Yazd Branch, Yazd, Iran

افشین مجاهد

دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد میبد، مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد، یزد، ایران

mojahedafshin859@gmail.com

9559https://orcid.org/0000-0003-3187-

Abstract

Today, technology forms the basis of industry, and all industrial advances and the resulting economic and commercial opportunities are owed to technology. Technology has legal implications for its consideration as a subject of contract and is an industrial concept in nature. In order for the transfer of technology to be legally protected and to have the necessary enforcement guarantee, it must take place in the form of a legal act, of which the contract is one of them. In the current conditions of the world, due to the expansion of various fields of technology and the complexity of its constituent elements, the process of technology transfer or exchange is inevitable and necessary, because no country can deprive itself of technology transfer without any amount of scientific, cultural and industrial growth. To know. In addition, developing countries will need to purchase technology from developed countries to implement industrial development policies. The mechanism of this purchase from recognition and selection to the final stages of development is called technology transfer. In Iran, the country's backwardness in the creation of modern technologies requires the need to transfer it from developed countries, and according to this need, the study of technology transfer contracts as a tool and legal cause of transfer is necessary, which will be examined in this article took.

Keywords: Technology, contract, transfer, invention, Iranian law.

چکیده

امروزه تکنولوژی جوهر و اساس صنعت را تشکیل داده و تمام پیشرفت‌های صنعتی و موقعیت‌های اقتصادی و تجاری ناشی از آن مرهون تکنولوژی است. تکنولوژی به خاطر بررسی آن به عنوان موضوع قرارداد، دارای آثار حقوقی بوده و مفهومی ماهیتاً صنعتی است. برای این که انتقال تکنولوژی از لحاظ حقوقی مورد حمایت قرار گیرد و از ضمانت اجرای لازم برخوردار شود، باید در قالب یکی از اعمال حقوقی صورت گیرد که قرارداد یکی از آن‌ها محسوب می‌شود. در شرایط کنونی جهان، با توجه به گسترش حوزه‌های مختلف تکنولوژی و پیچیدگی عناصر تشکیل دهنده آن، فرآیند انتقال یا مبادله تکنولوژی امری اجتناب‌ناپذیر و ضروری است، زیرا هیچ کشوری به هر اندازه از رشد علمی، فرهنگی و صنعتی نمی‌تواند خود را بی‌نیاز از انتقال تکنولوژی بداند. علاوه بر این کشورهای در حال توسعه برای اجرای سیاست‌های توسعه صنعتی نیازمند خرید تکنولوژی از کشورهای توسعه یافته خواهند بود. مکانیسم این خرید از شناخت و انتخاب تا مراحل نهایی توسعه، انتقال تکنولوژی نامیده می‌شود. در ایران، عقب ماندگی کشور در زمینه خلق تکنولوژی‌های مدرن، لزوم انتقال آن از کشورهای توسعه یافته را ایجاب می‌کند و با توجه به این نیاز، بررسی قراردادهای انتقال تکنولوژی به عنوان ابزار و سبب حقوقی انتقال ضروری است که در این مقاله مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

واژگان کلیدی: تکنولوژی، قرارداد، انتقال، اختراع، حقوق ایران.

Received: 2021/08/31 - Review: 2021/11/06 - Accepted: 2021/12/08

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۶/۰۹ - بازنگری مقاله: ۱۴۰۰/۰۷/۱۵ - پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۹/۱۷

ارجاع:

مجاهد، افشین؛ (۱۴۰۰)، آثار قرارداد انتقال تکنولوژی در حقوق ایران، تمدن حقوقی، شماره ۹.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

CC BY-NC-SA

مقدمه

قراردادهای انتقال تکنولوژی در شرایط صنعتی، تجاری و قانونی خاصی منعقد می‌شوند. این شرایط مبنای شروط و احکام قرارداد را شکل داده و از سایر قراردادها متمایز می‌نمایند. در کشورهایی که تکنولوژی فاقد حمایت قانونی باشد، مالک تکنولوژی تمایل دارد که انتقال از طریق انعقاد قراردادهای سرمایه‌گذاری خارجی صورت گیرد. قرارداد سرمایه‌گذاری خارجی در زمینه انتقال تکنولوژی از مهم‌ترین قراردادهای بین‌المللی هستند. مجموعه قواعد، مقررات و اصولی که بر جذب و انتقال تکنولوژی در راستای نظام حقوقی انتقال تکنولوژی کشورها حاکم است، رژیم حقوقی ناظر بر انتقال تکنولوژی نامیده می‌شود. قراردادهای حق امتیاز، سرمایه‌گذاری مشترک، ارائه خدمات فنی، مشاوره فنی و سرمایه‌گذاری خارجی از مهم‌ترین قراردادهای انتقال تکنولوژی محسوب می‌شوند. سرمایه‌گذاری خارجی در توسعه صنعتی و اقتصادی کشورهای در حال توسعه نقش مهمی ایفا می‌نماید و موجب انتقال تکنولوژی مدرن، نیروی کار ماهر و توسعه مهارت‌های مدیریتی می‌گردد (جواهری، ۱۳۶۸، ۲). حقوق داخلی کشورها به علت نقش و دخالت دولت‌ها در انتقال تکنولوژی، نقش مهمی در رژیم حقوقی ناظر بر انتقال تکنولوژی ایفا می‌نمایند. فارغ از قواعد عمومی قراردادها که شرایط قرارداد انتقال تکنولوژی را شکل می‌دهد، مهم‌ترین قانونی که قانونگذار باید در دستیابی به تکنولوژی روز دنیا از سایر کشورها بدان توجه نماید، مقررات سرمایه‌گذاری خارجی هم از لحاظ مقررات عرفی و کنوانسیون‌ها است. بر این اساس، برای انتقال موفقیت آمیز تکنولوژی باید راهکارهای حقوقی و قراردادهای تکنولوژی مورد بررسی قرار گیرد، زیرا هر نوع نقص در قرارداد موجب خسارات

شدیدی به هر طرف شده و حتی ممکن است در مقابل اشخاص ثالث مسئولیتی بیش از مبلغ قراردادی ایجاد نماید. همچنین از آنجا که حقوق داخلی کشورها به علت نقش و دخالت دولت ها در انتقال تکنولوژی، نقش مهمی در رژیم حقوقی ناظر بر انتقال تکنولوژی ایفاء می نمایند، طرفین قراردادهای انتقال تکنولوژی می توانند برای حل و فصل اختلافات ناشی از قراردادهای انتقال به مراجع دیپلماتیک، قضایی و داوری رجوع نمایند. با توجه به ماهیت موضوع، پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی، از لحاظ روش تحقیق، به صورت نظری می باشد و روش گردآوری اطلاعات کتابخانه ای بوده و روش تجزیه و تحلیل و جمع بندی به صورت توصیفی خواهد بود.

۱- مفهوم قراردادهای انتقال تکنولوژی و تاریخچه آن

انتقال تکنولوژی از دیرباز همواره میان کشورهای جهان سوم از یک سو و کشورهای پیشرفته از سوی دیگر مطرح بوده و برداشت های متفاوتی از مفهوم آن صورت گرفته است. به طور کلی مفهوم انتقال تکنولوژی، از لحاظ فیزیکی شامل انتقال تجهیزات و از لحاظ حقوقی، واگذاری حق استفاده از دانش فنی است. قرارداد انتقال تکنولوژی، سندی است که دربردارنده توافقات انتقال دهنده و دریافت کننده تکنولوژی بوده و دارای مفاد متعددی نیز می باشد. دو تعبیر از انتقال فناوری وجود دارد. در یک تعبیر، منظور از انتقال فناوری، به کارگیری و استفاده از فناوری در مکانی به جز مکان اولیه ایجاد و خلق آن است. طبق این تعریف، انتقال فناوری فرآیندی است که باعث جریان یافتن فناوری از منبع به دریافت کننده آن می شود. در تعبیر دیگر، منظور از انتقال فناوری، جذب و تحصیل فناوری توسط گیرنده فناوری می باشد. در این نگاه، صرف جابجایی مکانی برای انتقالات فناوری کافی نیست و فناوری باید در حقیقت به گیرنده منتقل شود، به طوری که او بتواند مثل واگذارنده، توانایی ساخت محصول یا اجرای فرآیند با همان کیفیت اولیه را به دست بیاورد (کهریزی، ۱۳۹۳، ۱۰).

مفهوم قراردادهای انتقال تکنولوژی را از دو دیدگاه می توان بررسی کرد: یکی مفهوم عام آن است که هرگاه موضوع قرارداد، بخش های مختلف مالکیت صنعتی مثل علائم تجاری و صنعتی، طرح ها و مدل های صنعتی، اسامی تجاری، حق اختراع، اسرار تجاری و... باشند، آن قراردادها جزء دسته قراردادهای انتقال تکنولوژی قرار می گیرند. دیگر مفهوم خاص قراردادهاست که در این معنی تنها شامل قراردادهایی می شود که موضوع آنها نقل و انتقال حق اختراع است. لازم به ذکر است که قرارداد انتقال تکنولوژی در زمره قراردادهای بین المللی محسوب و با توجه به خصائص آن تجاری می باشد و شامل انواع قراردادهای معین و غیرمعین می شوند. به نظر می رسد انتقال تکنولوژی در

کامل‌ترین صورت آن، فرآیند یا زنجیره‌ای از فعالیت‌های هدفمندی است که از طریق آن مجموعه عناصر تکنولوژی در مکانی به جز مکان اولیه ایجاد تکنولوژی به کار گرفته شود. قراردادهای انتقال تکنولوژی مواردی از قبیل موضوع قرارداد، مشخصه‌های طرف قرارداد، تعاریف و اصلاحات، زبان، مدت قرارداد، قانون حاکم بر حل و فصل اختلافات، تأییدهای طرفین، آموزش، ضمانت‌نامه و تعهدات، رازداری، مالیات‌ها و موقعیت فورس ماژور را شامل می‌شود.

از لحاظ تاریخیچه قراردادهای انتقال تکنولوژی می‌توان گفت به دنبال کشف قوه بخار و وقوع انقلاب صنعتی در انگلستان، روابط اقتصادی نیز به سرعت تغییر کرد و در جهت نیازهای جدید اقتصادی و صنعتی قالب‌های ویژه خود را یافت. به عبارت دیگر همپای پیچیدگی و وسعتی که روابط اجتماعی به معنی عام به خود گرفته است، نه تنها روابط و روش‌های سیاسی اداره جامعه و نیز ارتباط با سایر کشورها دچار تحول اساسی شده، بلکه روابط اقتصادی نیز به عنوان بخشی از این زندگی هم توسعه یافته و هم پیچیده‌تر شده است. به دنبال این توسعه و تحول، کشورهای در حال توسعه ناگزیر شدند برای حفظ بقای خود، حداقل در صحنه تجارت بین‌المللی و تا جایی که مقدور است، بر مشکلات غالب آیند. مشکلاتی از قبیل کاهش صادرات و تنزل بهای آن، بی‌ثباتی بازارهای بین‌المللی برای مواد اولیه و یا مشکلات و موانعی که کشورهای عقب مانده برای دسترسی و بهره‌برداری از تولیدات و نتایج حاصله از پیشرفت صنعتی دنیای غرب با آن مواجه بودند. به دنبال همین واقعیات بود که عده‌ای از صاحب‌نظران و حقوقدانان بالاخص در جهان سوم طرفدار این عقیده شدند که جهان سوم برای استفاده از تکنولوژی غرب، سراغ قراردادهای همکاری صنعتی و فنی برود و به دنبال انتقال تکنولوژی باشند. این قراردادها روند گوناگونی را پشت سر گذاشته است که می‌توان از قراردادهای حق‌الامتياز به عنوان اولین نوع قراردادهایی که کاربرد داشته‌اند نام برد و سپس قراردادهای دیگری مانند کمک فنی، خدمات مهندسی و... ایجاد شد (نصری، ۱۳۸۶، ۵۱).

قراردادهای انتقال تکنولوژی می‌تواند اشکال گوناگونی از شکل ساده قرارداد فروش تجهیزات و تخصص تا توافقنامه‌های لیسانس، سرمایه‌گذاری مشترک، بیع متقابل و... به خود بگیرد. توافقنامه‌ها معمولاً پیچیده و در قالب عباراتی بیان می‌شود که برای افراد عادی قابل فهم نمی‌باشد. همچنین، هر یک از قراردادها دارای شروطی است که طرفین در حین مذاکره و عقد قرارداد به اعمال آن مبادرت می‌نمایند.

۲- آثار قراردادهای انتقال تکنولوژی

هر قراردادی به محض تکوین و به وجود آمدن، دارای آثار و نتایجی است و طرفین قرارداد نیز برای رسیدن به آثار و نتایج است که حاضر به انعقاد قرارداد می‌شوند. منظور از آثار قرارداد، نتایجی است که عقد پس از انشاء در عالم حقوق به وجود می‌آورد (شهیدی، ۱۳۸۲، ۱۹). آثار قرارداد نیز ممکن است وابسته به اقتضای ذات قرارداد، اقتضای اطلاق قرارداد و یا ناشی از عرف، قانون یا قرارداد ایجاد شوند. اثر مستقیم آن، انتقال تکنولوژی و تعهد به اجرایی نمودن این انتقال و متقابلاً تعهد انتقال گیرنده به پرداخت عوض می‌باشد. آثار غیرمستقیم آن نیز به طور کلی، فراهم نمودن هر چیزی که برای تحقق نتیجه مذکور نیاز باشد که مربوط به اوصاف و شروط و تعهدات طرفین است که با عنوان تعهدات انتقال دهنده و منتقل الیه و همچنین تعهدات طرفین در قلمروی حقوق رقابت مطرح می‌باشد. تعهدات انتقال دهنده در دو قسمت حاکمیت تعهدات مربوط به انتقال مالکیت صنعتی و تعهدات حقوقی واگذارنده خلاصه شده و منظور از تعهدات راجع به انتقال مالکیت صنعتی آن تعهداتی است که به خود تکنولوژی انتقال یافته مربوط می‌شود و شامل انتقال دانش تجربی، فنی و افشای اطلاعات سیاسی، ارائه کمک‌های فنی و آموزش نیروهای منتقل الیه، مشاوره و یاری‌رسانی و تعهد به همکاری در حین و بعد از دوره انتقال تکنولوژی، حفظ انحصار گیرنده تکنولوژی، انتقال مدارک، تعهد به انتقال تکنولوژی تکمیلی یا اصلاحی، کاربرد فنی و مفید بودن تکنولوژی، ارزش تجاری و راندمان تکنولوژی، تعهد به مضر نبودن تکنولوژی و عدم آلاینده‌گی برای محیط زیست می‌باشد.

در زمینه تعهدات حقوقی واگذارنده تکنولوژی باید گفت: انتقال دهنده در خصوص واگذاری تکنولوژی، تعهداتی راجع به مباحث حقوقی نسبت به گیرنده تکنولوژی دارد. منتقل الیه باید در هر صورت بعد از انعقاد قرارداد مطمئن باشد که تکنولوژی مورد انتقال از سوی اشخاص ثالث مورد تجاوز قرار نمی‌گیرد و ایشان با انحصاری فراگیر می‌تواند از تکنولوژی استفاده نموده و کالاهای بدون رقیب تولید نماید. تعهدات حقوقی وی در سه عنوان انتقال رسمی، تکلیف واگذارنده بر اقامه دعوای جعل، تعقیب و غصب و همچنین تضمین عقدی یا وارانته خلاصه می‌گردد. یکی از اصلی‌ترین تعهدات انتقال دهنده در قراردادهای انتقال تکنولوژی، اعطای امتیاز قانونی، مشخص و بدون مشکل به گیرنده تکنولوژی است. همچنین حقوقی که اعطاء می‌شود باید به طور قانونی ثبت شده باشد و اعطاءکننده، ضامن اعتبار این حقوق است. این انتقال همچنین حق استفاده از این امتیازات و حقوق را نیز دربرمی‌گیرد. این قید برای جلوگیری از بروز تفاسیر و اختلافات احتمالی لازم است. انتقال

تکنولوژی که اساس آن ورقه اختراع است باید به ثبت رسد و گرنه در مقابل اشخاص ثالث بلااثر است، بنابراین انتقال دهنده باید نسبت به انتقال قانونی آن اقدامات لازم را مبذول دارد (مواد ۴۸^۱ و ۵۰^۲ قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶). همچنین ممکن است، انتقال گیرنده با جعل و تقلب اشخاص ثالث مواجه شود که در این صورت، اقامه دعوی جعل و تقلب بر عهده مالک تکنولوژی است که باید در برابر جاعلین اقدام کند. برخی از نویسندگان تعهدات انتقال دهنده را تضمین عقدی یا واراتنی می‌دانند (جواهری، ۱۳۶۸، ۸۱).

واراتنی در قرارداد انتقال تکنولوژی، اظهارات قراردادی است که موجب بعضی چیزها را در حال حاضر، برخی را در آینده و تداوم داشتن موجودیت بعضی دیگر را برای پس از اجرای قرارداد تضمین می‌کند. بر این مبنا، واراتنی را در حقوق داخلی می‌توان شرط صفت تشبیه کرد. واراتنی را عموماً می‌توان از جمله شروط ضمنی قرارداد انتقال تکنولوژی تلقی نمود. واراتنی پس از تعهد به انتقال، اصلی‌ترین تعهد واگذارنده است، زیرا برخی از مواردی که وی باید وقوع یا درستی و یا تطبیق آن را تضمین کند مطلقاً در راستای تعهد به تحقق انتقال است. ضمن این که تأثیر این تعهد در تحقق هدف اصلی قرارداد کمتر از شرط تحقق انتقال نیست و از همین جهت ضروری است در شناخت جوانب آن و تنظیم کامل متن این نوع از قراردادها دقت فراوان داشت. تعهدات انتقال گیرنده در خصوص قراردادهای انتقال تکنولوژی شامل تعهدات راجع به حقوق مالکیت صنعتی، تعهدات راجع به عدم تغییر در موضوع و راه اندازی و بهره برداری تکنولوژی، تعهدات مالی، تعهدات راجع به شیوه فعالیت می‌باشد. به طور کلی در مورد آثار قراردادهای انتقال تکنولوژی نیز می‌توان مهم‌ترین تعهد و اثر را انتقال موضوع قرارداد و آموزش نیروهای انتقال گیرنده دانست که آموزش ممکن است سالیان متمادی

۱- ماده ۴۸: هر گونه تغییر در مالکیت اختراع، ثبت طرح صنعتی یا ثبت علائم تجاری یا علامت جمعی یا حق مالکیت ناشی از تسلیم اظهارنامه مربوط، به درخواست کتبی هر ذی‌نفع از اداره مالکیت صنعتی انجام شده و به ثبت می‌رسد و جز در مورد تغییر مالکیت اظهارنامه، توسط اداره مذکور آگهی می‌شود. تأثیر این گونه تغییر نسبت به اشخاص ثالث منوط به تسلیم درخواست مذکور است. تغییر در مالکیت ثبت علامت یا علامت جمعی در صورتی که در مواردی مانند ماهیت، مبدأ، مراحل ساخت، خصوصیات یا تناسب با هدف کالاها یا خدمات سبب گمراهی یا فریب عمومی شود، معتبر نیست. هر گونه تغییر در مالکیت ثبت یک علامت جمعی یا مالکیت اظهارنامه مربوط به آن منوط به موافقت قبلی رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور می‌باشد.

۲- ماده ۵۰: هر گونه قرارداد اجازه بهره‌برداری از اختراع و طرح‌های صنعتی ثبت شده، یا علامت ثبت شده یا اظهارنامه مربوط به آن‌ها به اداره مالکیت صنعتی تسلیم می‌شود. اداره مالکیت صنعتی، مفاد قرارداد را به صورت محرمانه حفظ ولی اجازه بهره‌برداری را ثبت و آگهی می‌کند. تأثیر این گونه قراردادهای نسبت به اشخاص ثالث منوط به مراعات مراتب فوق است.

به طول انجامد. هر انتقال تکنولوژی که منجر به ارائه اسناد و مدارک و ماشین آلات و تجهیزات گردد ولی به علت عدم وجود سطح علمی و دانش نتواند منجر به انتقال تکنولوژی گردد، این نتیجه را خواهند رساند که واگذارنده به تکلیف قراردادی خود عمل ننموده و موجبی برای اخذ خسارت یا فسخ قرارداد خواهد بود. به این علت است که قرارداد مذکور را عهده‌ی به شمار آورند و تعهد انتقال دهنده در زمینه آموزش نیروهای منتقل‌الیه را تعهد به نتیجه دانست، اما این نیست که گیرنده تکنولوژی از نیروهای متخصص و متبحر خود استفاده ننماید. انتقال گیرنده نیز باید تمام استانداردهای مربوط به تکنولوژی را رعایت نماید و با رعایت جوانب ایمنی از حسن شهرت و واگذارنده نگاهداری آن قدر مهم بوده که هرگونه عدم رعایت احتیاط موجب مسئولیت و ورود خسارت به انتقال دهنده خواهد شد. یکی از آثار مهم دیگر نیز عدم انحصار شکنی قلمرو قراردادی و عدم رقابت با انتقال دهنده است، از این بابت که انتقال دهنده تنها به این امید راضی به انعقاد قرارداد می‌گردد که از یک سو خود از بهره‌برداری تکنولوژی، سود سرشار معادل هزینه تحقیقات خویش را کسب نماید و از سوی دیگر نیز از انتقال تکنولوژی حق امتیازی را دریافت دارد. این نکته تا جایی مهم است که منتقل‌الیه ملزم به حفظ رازداری اطلاعات تکنولوژی انتقال یافته است.

۳- روش‌های انتقال تکنولوژی

معمولاً انتقال تکنولوژی به دو صورت نمود پیدا می‌کند. انتقال افقی و انتقال عمودی. منظور از انتقال افقی تکنولوژی، نوعی از انتقال است که به حرکت تکنولوژی از فعالیت‌های تحقیق و توسعه به موسسات بهره‌برداری منجر می‌گردد. در مقابل انتقال عمودی تکنولوژی، فرآیند حرکت تکنولوژی از یک محل یا هدف، به محل یا هدف دیگر است. همچنین انتقال بین‌المللی تکنولوژی در قالب قراردادهای انتقال تکنولوژی و یا سایر شیوه‌ها از این دست به حساب می‌آیند (هداوند، ۱۳۸۵، ۴۴).

انتقال تکنولوژی به اعتبار ماهیت به روش‌های تجاری، قراردادی و رسمی از یک طرف و روش‌های غیرتجاری، غیرقراردادی و غیررسمی از طرف دیگر تقسیم می‌شود. هرچند روش دوم نیز ممکن است تا حدی به قصد سودجویی باشد، ولی بهره‌برداری از آن بسیار نامحسوس بوده تا حدی که آن را از ماهیت تجاری بودن خارج می‌نماید. در روش نوع اول، انتقال تکنولوژی برای سود بیشتر و به صورت قرارداد و توافقات دوجانبه خواهد بود، ولی در نوع دوم انتقال تکنولوژی، نه بر اساس تجاری بودن و نه سوددهی بیشتر، بلکه انتقال به صورت غیررسمی و غیرقراردادی و عدم قصد سوددهی می‌باشد. یکی از روش‌های متداول در انتقال غیرتجاری، اعزام دانشجو یا پرسنل برای تحصیل در دانشگاه‌ها و مراکز

تحقیقاتی است. البته این روش به صورت عمودی و کلی و علنی و برای عموم مردم آزاد است، ولی در روش تجاری یا قرارداد رسمی، به صورت خاص و فقط بین طرف‌های درگیر بوده و دیگران نمی‌توانند از آن بهره‌برداری نموده و برای خود منفعت طلبی نمایند و استفاده توسط سایرین به موجب قانون تجاوز به حقوق دیگران محسوب می‌شود. به همین دلیل روش غیرتجاری در بسیاری از موارد نمی‌تواند کارا باشد. چرا که آن شرکت یا مخترع به هیچ وجه اطلاعات ابتکار خود را در معرض دید و مطالعه دیگران قرار نمی‌دهد. به طور مسلم خود مخترع می‌خواهد به طور انحصاری از آن استفاده نموده و از بهره‌برداری دیگران جلوگیری به عمل آورده و برای مدت مدیدی خود از اختراع یا تکنولوژی استفاده نماید. همچنین در اختیار قرار دادن تکنولوژی مربوطه موجب می‌شود که آن اختراع توسط دیگران شیوع پیدا کرده و موجب ضرر هرچه بیشتر مخترع یا شرکت سازنده گردد (جواهری، ۱۳۶۸، ۱۴).

لازم به ذکر است کشورهای در حال توسعه اساساً هر یک به نوعی تکنولوژی کشورهای پیشرفته را مورد استفاده قرار می‌دهند. در بازار جهانی تکنولوژی و در انواع قراردادهای انتقال تکنولوژی، اجزاء تشکیل دهنده تکنولوژی، قابل خرید و فروش هستند. این اجزاء عبارتند از: ماشین آلات، تجهیزات و کالاهای واسطه‌ای، حق اختراعات، مدل‌های استفاده یا بهره‌برداری، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری، اطلاعات و دانش فنی به صورت نقشه‌ها، طرح‌ها و مدل‌ها، دستورالعمل‌ها، مشخصات، آموزش پرسنل، طرح‌های مهندسی برای نصب تأسیسات، تجهیزات و تخصص‌های مدیریت و بازاریابی.

اطلاعات، ابزار دانش فنی و... به یکی از این طریق قابل دستیابی است: ارائه توسط خارجی‌ها با حفظ حقوق مالکیت؛ خریداری از خارج؛ به کارگیری دانش فنی خارجی برای دست یافتن به شیوه‌های خاص از طریق تلاش‌های داخلی. بنابراین می‌توان گفت که تکنولوژی در سطوح مختلفی از تمرکز و تجمع سرمایه نیروی انسانی و توسعه ساختاری اقتصاد، قابل انتقال می‌باشد. در یک سوی این طیف، تمامی اجزای تکنولوژیک انتقال می‌یابد. در این حالت یا نیروی کار محلی عموماً غیرماهر، مکمل آن است مانند سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی یا این که مالکیت و پرسنل، محلی است و خارجی‌ها صرفاً در طراحی و احداث واحد یاری می‌دهند. در سوی دیگر طیفی از دانش فنی خارجی استفاده شده و پس از تغییر در آن عوامل مورد نیاز ایجاد می‌گردد. این انتقال از طریق خرید و سپس تجربه، آموزش و آزمایش صورت می‌پذیرد (شهینائی، ۱۳۸۲، ۱۸).

متداول‌ترین شکل انتقال تکنولوژی در سی سال گذشته، روشی است که در آن خارجی‌ها نقش فعال داشته و اطلاعاتی که عرضه می‌کنند بدون تأخیر زمانی در خدمت عملیات اجرایی قرار می‌دهند: مانند سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، پروژه‌های طراحی و احداث، اعطای امتیاز بهره‌برداری، قراردادهای

مشاوره‌ای و عرضه خدمات فنی. این روش معمولاً از طریق شعبه‌ای وابسته به شرکت چندملیتی واگذارکننده تکنولوژی در کشور گیرنده، صورت می‌پذیرد و یا آن‌که بدون دخالت شرکت واگذارکننده و با سرمایه مستقل کشور گیرنده انجام می‌گیرد. فروش تکنولوژی به صورت مجموعه از این نوع می‌باشد. در این حالت فروشنده در تولید و توزیع کالا نقش داشته و چون مستقیماً بر شکل استفاده از تکنولوژی کنترل دارد، آن را بر گونه‌های دیگر انتقال تکنولوژی ترجیح می‌دهد. معمولاً شرکت‌های چندملیتی به این روش به دلیل محدود بودن منابع انسانی و مالی کشور گیرنده که خود عاملی بازدارنده برای دریافت تکنولوژی به صورت غیرمجموعه می‌باشد رغبت بیشتری از خود نشان می‌دهند. در این روش، تجربیات لازم برای ارتقاء توانایی‌های فنی داخلی به وجود نمی‌آید. برای مثال طراحی پروژه‌ها، ساخت کالاهای سرمایه‌ای اگر توسط خارجیان انجام پذیرد، متخصصین گیرنده را از یادگیری تجربیاتی که معمولاً در پیاده کردن یک طرح توسعه صنعتی به کار می‌آید محروم می‌سازد. به علاوه به واسطه عدم مشارکت داخلی، هزینه پروژه‌ها سنگین‌تر می‌شود، خدمات به ارزانی تهیه نمی‌شوند و اطلاعات لازم برای تشخیص شرایط محلی به منظور بهینه ساختن طراحی پروژه‌ها و استفاده مطلوب از مواد خام نادیده گرفته می‌شوند. کشورهای در حال توسعه بایستی به استفاده از روش غیرمجموعه تکنولوژی تشویق شوند چرا که اگر انتقال تکنولوژی به صورت غیرمجموعه صورت پذیرد، انتخاب و کنترل بر سرمایه‌گذاری برای آن کشور امکان‌پذیر می‌گردد. روش دیگر قابل ذکر سرمایه‌گذاری مشترک است که در آن نقش کشورهای دریافت‌کننده تکنولوژی به نسبت سرمایه‌گذاری مستقیم بیشتر می‌باشد. به هر صورت روش‌هایی که در آن خارجیان نقش فعال یا کلیدی نداشته باشند و افراد کشور گیرنده تکنولوژی با آموزش، تحقیق و آزمایش، دانش لازم را برای تولید تهیه می‌کنند، از روش‌های بسیار مهم و قابل توجه برای انتقال تکنولوژی است. این روش طیفی را دربرمی‌گیرد که از آن جمله اعزام افراد به خارج برای تحصیل، مشاوره و تقلید از جریان عمل و تولید صاحبان اصلی تکنولوژی را می‌توان نام برد. به غیر از روش‌های ذکر شده فوق می‌توان از جاسوسی تکنولوژیک و سرقت اسناد و مدارک دانش فنی به عنوان یک راه و همچنین استفاده از روابط سیاسی به منظور انتقال تکنولوژی نام برد. استخدام کارشناسان خبره مستقل، خرید کارخانه‌ها به صورت کلید در دست و ایجاد صنایع مونتاژ و مجموعه‌ای از یک یا چند روش ذکر شده در بالا نیز هر کدام از روش‌هایی هستند که در شرایط خاص می‌توانند به امر انتقال تکنولوژی در یک زمینه ویژه کمک نمایند (آقایی، ۱۳۶۹، ۵).

۴- محدودیت‌ها در قرارداد انتقال تکنولوژی

در قرارداد انتقال تکنولوژی به نسبت، محدودیت‌های متعدد و فراوانی از جهات مختلف قابل اعمال و مطرح هستند. مجموع این محدودیت‌ها را به طور کلی می‌توان در سه عنوان محدودیت سرزمینی، محدودیت در نوع بهره‌برداری (ساخت، استفاده و فروش) و محدودیت در نوع قرارداد (انحصاری، منحصر به طرفین و غیرانحصاری) خلاصه کرد. منظور از محدودیت سرزمینی در واقع تعیین‌کننده حدود و قلمرو سرزمینی (کشور یا کشورهای) می‌باشد که انتقال‌گیرنده به موجب قرارداد، اجازه بهره‌برداری از فناوری را فقط در آن سرزمین پیدا می‌کند. در فرآیند انتقال فناوری، منافع انتقال‌دهنده و انتقال‌گیرنده در خصوص فروش محصولات به طور وسیع با یکدیگر در تضاد و تعارض می‌باشند. از همین روست که مسئله سرزمینی یا قلمرو فعالیت، مطرح می‌گردد و در قرارداد انتقال فناوری به طرز پررنگی بروز می‌کند. در این شروط قراردادی، هرگاه محدوده سرزمینی یا قلمرو فعالیت را از محدوده کشور انتقال‌گیرنده، فراتر منظور نمایند در واقع حق اعطاء شده در بخش فراتر، حق صادرات محصولات تولیدی از فناوری موضوع قرارداد می‌باشد که به انتقال‌گیرنده واگذار شده است. محدوده جغرافیایی به طور معمول این محدوده، کشور انتقال‌گیرنده است. با وجود این گاهی ممکن است یک یا چند یا گروهی از کشورها افزون بر کشور انتقال‌گیرنده نیز به عنوان قلمرو فعالیت تعیین شوند. همچنین ممکن است تمام یک قاره، به عنوان محدوده سرزمینی منظور شود و فراتر از آن، محدوده سرزمینی می‌تواند حتی کل جهان باشد. این که طرفین قرارداد بر چه محدوده‌ای به توافق برسند، بستگی به عوامل متعدد و فراوان دارد. ولی آنچه که در انتقال فناوری به روش قراردادی، متداول و معمول می‌باشد این است که انتقال‌گیرنده به شدت تمایل دارد اجازه داشته باشد تا محصولاتش را در سرزمینی هر چه وسیع‌تر به فروش رساند. در حالی که تمایل و خواست طرف مقابل (انتقال‌دهنده) کاملاً ب‌خلاف و برعکس است (کهریزی، ۱۳۹۳، ۹۸).

در مورد قلمرو فعالیت انتقال‌گیرنده، سه گونه محدودیت سرزمینی می‌توان در نظر گرفت که عبارتند از: الف- حق انحصاری فروش در سطح جهان. روشن است که این گونه محدودیت، ایده آل‌ترین دلالت برای انتقال‌گیرنده به شمار می‌آید. ب- حق انحصاری فروش محصولات در محدوده سرزمینی یا کشور انتقال‌گیرنده. این نوع محدودیت سرزمینی در واقع متداول‌ترین نوع در قراردادهای انتقال فناوری است. ج- حق غیرانحصاری فروش محصولات در محدوده سرزمینی (کشور انتقال‌گیرنده). این گونه قلمرو که خود به دو شکل منحصر به طرفین و کاملاً غیرانحصاری می‌تواند تحقق یابد، نامطلوب‌ترین نوع قلمرو فعالیت است (احسنی افروز، ۱۳۹۲، ۸۶). هدف اصلی در قرارداد انتقال

فناوری، تحقق انتقال فناوری به مفهوم استیلائی انتقال گیرنده بر فناوری موضوع قرارداد به نحوی است که او نیز همانند انتقال دهنده علاوه بر توانایی یافتن برای استفاده از فناوری نتیجتاً دارنده فناوری نیز باشد. در صورتی که این هدف محقق گردد، انتقال گیرنده نیز مانند انتقال دهنده، این قابلیت را پیدا می کند تا بتواند نسبت به انتقال همان فناوری به دیگران اقدام نماید.

نتیجه

انتقال تکنولوژی و قراردادهای وابسته به آن بستگی به شرایط اقتصادی، اجتماعی، تجاری و صنعتی دارد. تا زمانی که جامعه پذیرای این نوع قراردادها نیست و آمادگی کامل برای انعقاد این قراردادها ندارد، این انتقال برای جامعه مطلوب نبوده، نمی تواند اثر مطلوب و کافی را داشته باشد. انتقال تکنولوژی، در واقع بستگی به توانایی کشورهای گیرنده دارد و مناسب ترین تکنولوژی آن است که با اهداف توسعه کشورها منطبق باشد و ضمن استفاده سودمند و بهینه از منابع موجود، هزینه کمی نیز دربرداشته باشد. به منظور انتقال تکنولوژی، کشورها اقدام به انعقاد قراردادهای انتقال خواهند کرد که به موجب آن، تأمین کننده فناوری یا قائم مقام قانونی او در برابر عوضی معلوم، متعهد شود در نتیجه اجرای تعهدات قراردادی خود، انتقال گیرنده را همانند خویش از هر جهت، مسلط بر فناوری، قادر به استفاده از آن و نتیجتاً دارنده فناوری نماید. قرارداد مزبور از لحاظ ماهیت حقوقی، اساساً از قراردادهای مرسوم و سنتی متمایز است. در آثار قرارداد انتقال تکنولوژی نخست، اساس قرارداد مبتنی است بر تعهدات انتقال دهنده. دوم، در بین تعهدات وی اصلی ترین تعهد که محور تمام تعهدات در این قرارداد به حساب می آید، تعهد به تحقق انتقال است و به تبع، تضمین های عقدی (وارانتی) هم از نقش پایه ای در این قرارداد برخوردار می باشند. تعهد محوری مزبور در چنین قراردادی، وابسته به جوهر قرارداد است و اقتضاء ذات آن به حساب می آید. به نظر می رسد بسته به شرایط هر کشور و نیز وجود سه عامل تعیین کننده، دانش ضمنی، قابلیت تکنولوژیکی و نیاز بازار، نوع قرارداد انتقال تکنولوژی تعیین می شود. با توجه به قابلیت تکنولوژی و سنجش توانمندی ها توسط شاخص های معین می تواند به کشور در انتخاب نوع قرارداد کمک کند. اگر کشوری از توانایی های خود آگاهی نداشته باشد و اقدام به انعقاد قراردادی نماید که با توانمندی های تکنولوژیکی مطابقت نداشته باشد، نه تنها انتقال تکنولوژی با شکست مواجه خواهد شد، بلکه لطمات جبران ناپذیری بر اقتصاد وارد خواهد آمد. به طور کلی استفاده هر یک از روش ها و انعقاد هر نوع از قراردادها بیانگر شیوه نگرش سیاست گذاران به انتقال تکنولوژی است. انتقال گیرنده تکنولوژی، باید در هنگام انعقاد قرارداد به شرایط و موقعیت

خود آگاهی کامل داشته باشد و برخی از شرایط انتقال دهنده را قبول کند از قبیل، تعهد به رازداری و محرمانه نگهداشتن تکنولوژی، تعهد به عدم رقابت و عدم انعقاد قرارداد فرعی با اشخاص ثالث و از قبول برخی دیگر از شرایط انتقال دهنده خودداری کنند از قبیل، تعیین قانون محاکم خارجی به عنوان مراجع صالح جهت حل و فصل اختلاف.

منابع

- آقایی، منوچهر، ۱۳۶۹، **انتقال تکنولوژی**، مرکز تحقیقات و خدمات خودکفایی ایران، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران.
- احسنی افروز، محمد، ۱۳۹۲، **حقوق انتقال فناوری**، چاپ اول، تهران، انتشارات دادگستر.
- جواهری، جمیله، ۱۳۶۸، **بررسی ماهیت و احکام قراردادهای انتقال تکنولوژی با تأکید بر سرمایه‌گذاری خارجی**، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود.
- شهنیائی، احمد، ۱۳۸۲، **قراردادهای انتقال تکنولوژی و شرایط آن**، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، مجتمع آموزش عالی قم.
- شهیدی، مهدی، ۱۳۸۲، **آثار قراردادهای تعهدات**، تهران، انتشارات مجد.
- کهریزی، بهنام، ۱۳۹۳، **قراردادهای انتقال تکنولوژی**، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه.
- نصری، صدیقه، ۱۳۸۶، **قراردادهای دولتی انتقال تکنولوژی**، پایان نامه کارشناسی ارشد مطالعات ایران و سیاستگذاری عمومی، دانشگاه تهران.
- هداوند، مهدی، ۱۳۸۵، **قراردادهای انتقال فناوری**، **ماهنامه تدبیر**، شماره ۱۶۷.

قوانین

- قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶

Legal Civilization

Biannual No.9/Fall 2021 & Winter 2022

ISSN:2783-1841
ISSN:2783-1922

- Review of Legal Solutions for Mining and Trading of Digital Currencies: Legal Gaps and Solutions*SHima Naderi, Majid Motallebi
- Analysis the Jurisprudential Principles of Torture and Delay at Implementation Preemption *Morteza Rahimi
- Achievements and Challenges of Multiplicity and Recidivism in the Law on Reducing the Punishment of Imprisonment Imposed in 2020 with a Practical Approach*Abolfath KHaleghi, Zahra Mirzaei
- Review of Technology Transfer Contract in Iranian Subject Law*Afshin Mojahed
- Explain the Principle of Information in the Light of the Previous Consent Procedure of the Rotterdam 2003 Convention*Mohammad Mobini Far, Marzieyh Fathi Bornaji
- The Position of Dispute Resolution Commissions in Lawsuits between the Islamic Revolutionary Guard Corps and Tehran Municipality*Mohammadreza Yazdi, Mojtaba Salek Razi
- the effects and conditions of retrial in Iranian and French lawani, Mohammad Reza Burbur
- Effects of Divorce on the Law of Iran, France and the United Kingdom *Maisam Sobhani
- Analysis of Child Rights in Iran: Review of the National Body Convention of Rights of Child Based on the Universal Convention of the Rights of the Child *Maryam SHA'ban
- The Relationship between Insult and Freedom of Expression in the Light of the Islamic Penal Code and the Press Law*Amirhossein GHazaei Alamdari
- Principles and Rules Governing Professional Ethics in the Legal Profession *Rostam Ali Akbari, Yasser SHakeri
- Religious Pluralism in the Islamic Penal Code*Mohsen Hamidipour
- Effects and Conditions of Absentee Proceedings in Iranian and French Law Sayyed Jafar Hashemi Bajegani, Mostafa Afzali Goroh
- Criminal Responsibility of Governments for Environmental Crime in the Light of Regional and International Cooperations*Sajad Tayebi
- Analysis of the performance of the International Court of Justice in the case of violation of the 1955 Amity Agreement between the Islamic Republic of Iran and the United States of America*Mohammad Setayesh Pur, Eisa Poodat
- Conceptual and Philosophical Challenges of Terrorism in Confrontation of Human Rights Nourooz Kargari
- Economic Analysis of the Externality of Property use by Comparative Study of Iranian Law Yadullah Dadgar, Akram Ehsani
- Functions and Challenges of Mediation in Iran (Looking at Some European Countries and International Documents)*Sayyed Abbas Mousavi
- Privacy in the Legal System of Iran and Islam*Ali Akbari, Mahdi Falahian
- Prisoners' Rights from the Perspective of Imami Jurisprudence and Iranian Law with a look at International Documents*Gholamreza Izadpanah, Vajehe Izadpanah
- Analysis of the Assassination of Iranian Nuclear Scientists from the Perspective of Domestic and International Law*Mohammad Khalil Salehi, Mohammad Salmani Farahmand
- Effects of Life Insurance Contract from the Perspective of Imami Jurisprudence and Iranian Law Sayyed Sajad Khalooei Tafti
- Protecting Agency Judges in an Age of Politicization: Evaluating Judicial Independence and Decisional Confidence in Administrative Adjudications*Reza Tajarlou, Mohammad Javad Shafaghi, Fatemeh Mafi
- the Rights of Victims and Offenders in the French Criminal Procedure Criticisms and Challenges Sadegh Fetili, Ebrahim Moghdam
- Review and Analysis of the Obligation to Observe Caution in Common Law Rezahosain Gandomkar, Farzad Karami kolmoti
- A Comparative Study of Crime Cost Assessment in Criminal Law and Shiite Jurisprudence Esmaeil Kashkoulain, Mahdi Naghavi
- An Introduction to the Theory of Legal Personality in Imami Jurisprudence*Sayyed Alireza Amin
- Examining the Pillars of Civil Liability of Municipalities in Judicial Procedure Sayyed Vahid Mirmezami, Faezeh Bahador
- Compensation for Innocent Convicts in the Law of Iran and America Ahmadreza Kenarkoohi, Salameh Abolhasani
- Research on the Importance of Offer in Iranian Civil Law and the UNIDROIT Principles Morteza Javan Sarand